

NINA • NIKU

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 210 ansatte (1994) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

Nr. 10— 1996

Den skandinaviske bjørnen fredeligst

Den skandinaviske brunbjørnen, sammen med hele den nordeuropeiske stammen, er den fredeligste brunbjørnen, kanskje med unntak av små isolerte stammer i Spania, Frankrike og Italia. Brunbjørnen i Sibir

er klart farligere; medvirkende til dette er katastrofeår i Sibir når den viktige føden, frø fra sembrafuru, uteblir, og bjørnene sulter. Den nordamerikanske brunbjørnen er også farligere enn den nordeuropeiske.

Liten stamme - større frykt

Folk var mer redde for bjørn da stammen var relativt liten, enn tidligere da bjørnen var langt mer tallrik. Frykten for bjørn synes å være mer utbredt i randområdene hvor bjørnen begynner å etablere seg, enn der den allerede er etablert med tildels høy tetthet.

Folk vil gjerne ha et mer konkret svar enn at den skandinaviske bjørnen relativt sett er en «veldig snill bjørn». Da må det understrekes at vi har med sannsynlighet å gjøre når det gjelder farlighet. I sine 114 møter med bjørner opplevde NINAs forskere ingen fullførte angrep, og i bare 4 prosent av disse møtene utførte bjørnen skinnangrep mot mennesker.

0,35 skader i året

Vi har i gjennomsnitt hatt 0,35 skader pr. år i Skandinavia de siste 20 årene. I Sørøst-Europa døde 8 prosent av de som ble skadet av bjørn av sine skader. Selv om disse bjørnene ser ut til å ha et hyppigere konfliktnivå med mennesker, kan vi anvende dette som et utgangspunkt. Med 0,35 skader pr. år skulle vi forventede maksimalt 0,028 dødsfall pr. år, eller ett dødsfall i løpet av 36 år.

Handlingsplaner bør utarbeides

Regnestykket viser at det er et tidsspørsmål

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 404

Jon E. Swenson, Finn Sandegren, Morten Heim, Sven Brunberg, Ole Jakob Sørensen, Arne Söderberg, Anders Bjärvall, Robert Franzén, Steinar Wikan, Petter Wabakken, Kristian Overskaug:

«Er den skandinaviske bjørnen farlig?».

Den såkalte «Deisjøbjørnen» og veterinær Finn Berntsen, forsøksdyransvarlig i NINA. NINAs forskere opplevde ingen fullførte angrep i sine 114 møter med bjørner. Bjørnen gikk til skinnangrep i bare 4 prosent av disse møtene.

Foto: JØRUND BRAA, DN

prosent av 43 skader og 27 dødsfall forvoldt av bjørn fra 1750 til 1962.

Kan miste redselen for mennesker

før noen blir drept av en bjørn i Skandinavia. NINAs resultater tyder på at dette vil skje sjelden i Norge, men de ansvarlige viltmyndigheter bør likevel utarbeide handlingsplaner for å være forberedt på at noen kan bli drept av bjørn.

Siste dødsfall i 1906

Syv mennesker er skadet av bjørn i Skandinavia de siste 20 årene, alle i Sverige. Seks av de syv var jegere. I fem tilfeller var bjørnen på- eller skadeskutt, men faktorene bjørnunger, kadaver, hund og hi var også til stede i en del av skadetilfellene. De siste dødsfall etter bjørneangrep i Skandinavia, skjedde i 1902 i Sverige (skadet bjørn) og i 1906 i Norge (bjørnen overrasket på kadaver).

Faktorene skadet bjørn, kadaver, årsunger og at personen slo bjørnen, var til stede i 83

Bjørn som har begynt å spise matavfall fra mennesker mister ofte redselen for mennesket. Disse bjørnene kan bli aggressive og kan dermed lettere skade mennesker.

Bjørn som anvender seg av føde fra mennesker forekommer flere steder i Skandinavia, spesielt i det siste i Pasvik, ellers i Finnmark og flere steder i Sverige. Mat, søppel, husdyrkadaver o.l. som kommer fra mennesker bør holdes utilgjengelig for bjørn i bjørneområder. Det er også et spørsmål om det ikke utgjør en økt fare for uforvarende mennesker som går på tur i skogen, at kadaver blir lagt ut for å lokke bjørnen for jakt eller fotografering. De ansvarlige myndighetene bør vurdere om dette bør være tillatt fordi det skaper situasjoner der bjørn får erfaring med kombinasjoner av føde og menneskelukt eller tilstedeværelse av mennesker.

Hva gjør du hvis du møter bjørnen?

Møter med bjørn vil være forskjellige, og enhver må vurdere sin egen situasjon. Likevel er det noen aspekter som er kommet fram i NINAs rapport som kan være til nytte hvis man møter bamsen.

Gi deg til kjenne!

Bjørn angriper sjelden når den ikke er skadet eller blir overrasket. Hvis bjørnen ennå ikke har oppdaget deg, kan det være best å trekke seg stille og varsomt tilbake.

Ikke løp!

Har bjørnen har oppdaget deg, bør du gi deg til kjenne.

Tolk bjørnens atferd rett

Når bjørnen står på bakbeina, har den oppdaget at noe den ikke har oversikt over er i nærheten. Dette er ikke en truende atferd. Du bør da gi deg til kjenne og trekke deg tilbake sakte og varsomt. *Ikke løp!*

Når bjørnen blåser eller brøler, er dette mest sannsynlig et varsel eller et tegn på at det er unger eller kadaver til stede. Dette er to viktige aggresjons-økende faktorer, og du bør trekke deg tilbake sakte og varsomt. *Ikke løp!*

Bør du skyte?

Det kan hende du kommer opp i en situasjon med en varslende bjørn, eller en bjørn med årsunger og/eller kadaver på nært hold, når du er bevæpnet. Om du bør skyte, må overveies nøye. Fem av syv personer som er skadet i Skandinavia de siste 20 årene er skadet av påskutt/skadet bjørn.

En skadet bjørn er farlig. Det kan være vanskelig å gi et drepende skudd når bjør-

nen ser truende på deg og kanskje er i bevegelse. Er du nervøs, blir det enda vanskeligere å skyte så nøyaktig at skuddet blir drepende. Angriper bjørnen, er det umulig å vite om det er et skinnangrep eller et virkelig angrep. Skinnangrep er de vanligste angrepene.

Det er viktig å merke seg at selv med 61 tilfeller av bjørnemøter med ett eller flere konfliktmomenter til stede, var det ingen av tilfellene som endte med et fullført angrep. I en svært truende situasjon eller i begynnelsen av et angrep, anbefaler vi at du skyter første skuddet i luften, like over bjørnen. Dette har ofte vist seg å fungere slik at bjørnen stopper opp.

Udresserte hunder farlige

Hunden synes ikke å være like viktig som aggresjons-økende faktor som tilstedeværelse av bjørnunger eller kadaver.

Hunder forårsaket ofte truende atferd hos bjørnen i NINA-forskernes møter med bjørn, men denne aggresjonen var oftest rettet mot hunden og ikke mot personene.

Udresserte hunder kan forverre situasjonen. En veldressert hund som ofte brukes i bjørne-/storviltjakt, kan være en fordel, mens en skvetten hund kan komme springende tilbake til eieren med bjørnen etter seg! Eiere av slike hunder bør om mulig gå med hunden i bånd når de befinner seg i bjørneterreng.

Om angrepet blir fullført

Fullførte angrep forekommer meget sjelden; NINA har derfor ingen data som kan anvendes for å gi råd om hva du skal gjøre

om bjørnen angriper for alvor. Derfor gjen- gir vi andres råd:

Slipp noe som kan fange bjørnens oppmerksomhet (ikke ryggsekken), og prøv å klatre opp i et tre eller komme unna på annet vis. Skulle ikke dette virke, bør du late som du er død: legg hendene over nakken og ansiktet mellom knærne i fosterstilling, eller legg deg på magen med hendene over nakken. Da kan det være bra å ha ryggsekken på som ekstra beskyttelse. Å spille død er prøvd i Skandinavia, og mange har overlevd.

Vil ikke først og fremst drepe

Bjørnens hensikt er først og fremst å uskadeliggjøre en konkurrent, ikke å drepe. Men man bør ikke spille død om bjørnen er vant til å spise søppel eller annen mat som kommer fra mennesker. Da kan den ha mistet den naturlige redselen for mennesker og dermed være i stand til å angripe kraftigere enn «normale» bjørner.

Løftet på skjørtet

En bør gi seg til kjenne når en er oppdaget av bjørn. I gamle dager sang barna: «Lodne godfar, gakk i frå; me er små» til bjørnen, og budeiene løftet på skjørtet.

«Selvmord»

Ifølge Peder Claussøn Friis (1545-1614) ble jegere som ble drept av bjørn under jakt ikke begravet på kirkegården, fordi dette ble regnet som en form for selvmord.

Antall mennesker drept av brunbjørn pr. 100 år i Europa/Asia siden 1900. Tall i parentes er basert på data fra mindre enn 10 år.

